

KÖNYVESPOLC

KÉT KÖNYV A GYÜMÖLCS(ÖS)ÖKRŐL

Felfogásában két különböző könyv került a kezembe, de egyben mégis hasonlítanak: a „népies” gyümölcsstermesztéssel foglalkoznak. Lantos Tamás *Alkalmazkodó gyümölcsészet* c. munkájában a természetszerű gyümölcsösökkel kapcsolatos ismereteket összegezte. A szerző filozofikus alkatából eredően – nem is könnyű mondatokban – tisztázza, hogy mi az érték? Alapvető fontosságú a kérdés, mert az alkalmazkodó gyümölcsészet (újabban a tündérkertes lelkes fajtagyűjtők kedvenc szóhasználata) lényegében az ökológiai szemléletű gyümölcsstermesztést jelenti, pláne, hogy Lantos a gyümölcs és a gyümölcsös fogalmát tágabb értelművé teszi. Alkalmazkodó szó nála azt fejezi ki, hogy a kertben művelt gyümölcsfákat „építi hozzá” a természetes környezethez. Felfogásában némi rokonságot érez az olvasó a skandináv építészettel, amit szokás organikus építészetnek nevezni, melynél minden meglévő fát és cserjét megkímélnek, s abba miliőbe helyezik el az épületeket. Analógiát találunk így a Lantos-féle ökológiai szemléletű gyümölcsstermesztés fái és akár a Makovecz-i építészetben meghagyott fák között is.

A szerző pontosan meghatározza a gyümölcsösrel kapcsolatos elvárásokat: ne legyen a fenntartása nagyon költséges, és megfelelően szolgálja a gyümölcsöskert termékeivel a szükségleteinket. A sokféleség kiterjesztve mind a fajtagyűjtésre, mind a művelésre és a termékekre valóban paradigmaváltások sorával érhető el. A múlttól tájékozott olvasót nem zavarja, hogy Lantos szempontnak tekinti a speciálisan felépített kert(ek) tájformáló szerepét. Történetileg igazolható, hogy a XVIII–XIX. századi faiskolák és fajtagyűjtemények

olyan tájformálást biztosítottak, mint amihez hasonlókat ma Baden-Württembergben, Svájcban vagy Kentben figyelhetünk meg: gazdasági célokat szolgálnak e kertek – és látványosak.

A filozofálgatás önmagában nem adna termést, egészséges terményeket, ha nem tisztáznánk a módszertani összefüggéseket, amit valójában talán a szerző is csak jobbnak híján nevez annak. Másként a bemutatott öt pontot nehezen lehetne egyesíteni, ha nem a munka, az értelmes és a szemlélődő munka biztosítaná a kapcsolatot közöttük. Lantos Tamás kifejti a tűrés és a teremtés kettősségét, miközben „beszélgetésbe kezd” a gyümölcsösrel. Fontos számára, hogy ne vegyen el mindent a fáktól, mintha az ószövetségi első termésekre vonatkozó tiltást követné. Igaz, nála nem az első gyümölcsökre vonatkozó, hanem inkább a termés bizonyos részének megkímélésére és természetesen a nyesedékek sorsára is gondol. A munkavégzésben az idő nem sürgető és felületességre sarkalló tényező, vagyis a munka értelmezése a tettekben korrekcióra szorul. A dolgunk a gyümölcsösben akkor hasznos, ha nem akadály a megújításnak, megújulásnak.

Szerencsésen talál a szerző példákat, most éppen a húsos somban lelhetővé a mondandójának megvilágítására. Viszont sokkal különösebb az, ahogy hozzálát a fák ültetéséhez: ezt lékművelésnek nevezi, szinte kazettákat képez a természetes vegetációban. Ennek számos példája és helyszíne volt s van a Kárpát-medencében. A gyepek jelentőségéről és fontosságáról pedig úgy vélekedik, mint ahogy egy ilyen témakörű doktori dolgozatban is elfogadott lenne. Az a gondolat is feltűnik nála, hogy az ún. fekete ugar művelés már nem korszerű, szükséges a csupasz talajfelszín növényzettel, műveléssel kezelt növényekkel lezárni: ez

a talaj víztartamában és a szerves anyagok megőrzésében kap szerepet.

Az alkalmazkodó gyümölcsészet, alias ökológiai gyümölcsstermesztés végeredményben nem értelmetlen passzió, mozgásigény biztosító tevékenység, hanem sajátos életfelfogás, ami önmagunk, családunk és hangsúlyozottan gyermekeink életét átalakítja. A legfőbb földi kincs, az egészség forrása egy biokert, amely önellátást biztosít és piaci portékákat is ad, és módot nyújt a termékserére, csereberére is.

A könyv Markócon született, az Ormán-ság kis falujában, ahol a vasúti síneket a por és a gyom lassan befedi. Viszont a szerző azt üzeni, hogy azért, mert hátrányos helyzetű egy hely, mint a legtöbb vidéki kistelepülés – a kert, a kertművelés és az okos, dolgos munkálkodás hozhat felemelkedést. A szerző sikeres működése és maga a tapasztalatokat összefoglaló könyve talán más kisrégióban is irányt mutathat a tájrehabilitációhoz és a népesség megmaradására.

Szabó István és Lázár Ilona szülei gyümölcsöskertjét mutatják be „*Ahol jó a szőlő, ott jó a gyümölcs is*” című, nagyon szépen illusztrált, hangulatos könyvükben. A szerzők botanikai tudása kiviláglik a sorokból, illetve jelzi, hogy aki Alsópáhok földjét és népét igazán jól ismeri, annak természetes, hogy kicsit ampelográfus is, kicsit pomológus is. A rendkívül gazdag és jó minőségű képek nagy száma a település egészét szépen illusztrálja, így szöveganyagban minimálisra szoríthatják a szerzők a tájékoztatójukat. Kodály Zoltántól vett gondolat: „*Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának.*” Ők megteszik.

Hogyan is lehetne ezt a tündéri települést fáival, gyümölcsfáival és hangulatos szőlőskertjeivel együtt megérteni, ha nem tudnánk azt, hogy a pannonhalmi főapát-ság rendtörténetéből tudhatóan Alsópáhok dolgos népe és földművelése milyen szerepet játszott a megmaradásban. Hozzáteve, hogy a település gazdasági javai olyan bő-

ségesek voltak a századok során, ami kitarított a XXI. századig. A középkori szőlőhegy számára a terület erdőirtással érték el, amit lékgazdálkodásnak mondhatunk. A gyertyános-bükkös erdőkből a szőlőt is, a gyümölcsféléket is próbaként elültették, beültették vagy éppen a gesztenyefákat, körtvélyeket, almafák sarjait meghagyták, a fák környezetét kitisztították. A szőlő adózható birtok volt, a XVI. században minden egész szőlő után 6,5 urna bor illette meg az uraságot a páhi hegyen. Persze volt még a tized is, vagy mert épp a „*törökjárás vidéke*” Alsópáhok: észlelhető lett a hódítók szerepe is, legfőképp gyümölcsfajok és csemege-szőlők tekintetében. Bár a bencés gazdálkodás legfontosabb elemei olyannyira tovább éltek, hogy azt még ma is nyomon követhetjük.

Okkal említi egy 1780-as jegyzék szolvidan, hogy a szőlőhegyen „*tűrhető*” bor terem. A hegyközségi forma nemcsak a fajtákat orientálta a gazdáknak, hanem a kornak mindig megfelelő termesztési színvonal megtartását is biztosította. A szerzők szerencsésen tudták ötvözni a múlt hagyományával a modern szőlő- és gyümölcsstermesztés eredményeit. A hajdani karós művelésből a kordonos ültetvények felé bátran nyitottak lettek a gazdák. Szabó István és Lázár Ilona számára a folytonos változás, az okos átalakulás nem idegen, hiszen a szülei is épp ezt tették Alsópáhokon.

A recenzió külön élmény, hogy az öreg gyümölcsfákat, a fajtanévvel és név nélkül szereplő fákat nemcsak, hogy megtűrték, hanem tájképi szerepet is kaptak. A szülőfalujukhoz hű idősek és fiatalok, vagy idegen költözők az eddig lakatlan vagy eladó ép, esetleg romos házaival együtt elevenné teszik ismét a környezetet. A település népének értékteremtő a tudása, mert bírja a múlt megőrzésének igényét, képességét és van bátorsága a korszerűség felé kinyitni a kerti lakok piciny ablakát. A szerzők – nem egy köteles tisztelgással – annak a több mint félszáz adatközlőnek is em-

léket állítottak, akik tudásukkal segítették a „krónikás könyv” megszületését.

Tudósi pontossággal foglalkozik a munka az almatermésűek, a csonthéjasok, bogyós és héjas gyümölcsfélék alakítani bemutatásával. Nem hangsúlyozzák, de ez azt a célt is szolgálta, hogy a fajta-figyelőknek legyen bátorsága az esetleg ismeretlen „*hovatartozású*” szőlő- vagy gyümölcsfajta meghatározni. Fontos alma, Zörgő, a Parásodó bőrű, vagyis Bőralma, a Mangita, a Vasalma mellett egy-egy birs vagy lasponya is megtalálható a szőlőhegyen. A nyári, őszi körték, vagy a Kétszer termő és a Viaszfényű körte, a Hébé; sokféle téli körte, dacos őszibarack fácskák, terebélyes diófák, szerényen meghúzódo fügebokrok, vagy éppen bogyós-gyümölcsök felhívják az olvasók figyelmét, változik a klíma, ami nemcsak az embernek, hanem a természetes és kultúrvegetációnak is próbavető tényezője és megkívánja az alkalmazkodást. Újabban sokan és sokféle az országban keresik a datolyaszilvát, a kivit, a jujubát és tegyük mellé, hogy érdeklődés mutatkozik a már szinte elfelejtett faeper, húsos som, galagonya, vadrózsa (rózsaalma) stb. iránt. Az ezredforduló példátlan aszályos éveket hozott ránk, az időjárás szélsőségei, a globalizált világunkban ránk zúduló idegenföldi kórokozók és kártevők, özönnövények mindnyájunk számára új kihívást és tanulni valókat jelentenek.

Tamási Áron gondolatánál bölcsőbb módon nem is lehet a könyvismertetőt befejezni: „*Minden nép annyit ér, amennyi értéket saját magából ki tud termelni.*” A Teremtő segíti ugyan az embert, a magyar föld népét, ha ő is felelősen teszi a dolgát és természetközeli állapotban képes lesz gazdag földjét megőrizni...

(Lantos Tamás: Alkalmazkodó gyümölcsészet. Ormányság Alapítvány, Markóc, 2018. 86 oldal; Szabó István-Lázár Ilona: „Ahol jó a szőlő, ott jó a gyümölcs is”. Alsópáhok Önkormányzata, Alsópáhok, 2019. 96 oldal)

Surányi Dezső

Levelek Imréhez

Akár Mikes Kelemenhez is hasonlíthatjuk az akkor már neves regényíró tanárnőt, Hegedűs Gittát, mert a háború viharában elküldhetetlen leveleket írt Imréhez, a ceglédi gimnázium magyar-latintanárához, folyamatosan értesítve őt a Mezőberényben 1944. október 6-tól 1945. május 1-jéig törtétekről. Arra kéri a címzettet, Velkey Imrét, a levélregény szerkesztője, Velkey Péter tanár, Zalaegerszeg polgármesteri hivatalának osztályvezetője édesapját, hogy „*Érezd ki belőle azt a végtelen vágyódást, a síríg tartó szeretetet, amelyet nem némíthat el a fegyverek dübörgő diadal-ordítása, s a szenvedők szeméből patakzó könnyfolyók özöne.*”

Mielőtt folytatnók, ne feledjük el, hogy azért tud olyan remekül írni-fogalmazni, mert 1942-ben már megjelent az *Osztogatók* című regénye, országos elismertséget szerezve a szerzőjének, aki elbeszélések és színdarabok szerzőjeként folytatta irodalmi életútját. Még annyit: anyai nagyapja az a tudós Kemény Pál volt, akit az irodalomtörténet a mezőberényi három jóbarát egyikéként tart nyilván Petőfi Sándor és Orlai Petrich Soma társaságában.

A mezőberényi októbert jól jellemzi, hogy a szerző egy tarcsai asszonyra várt, helyette alacsonyan szálló repülőgéppuskázták végig a falut. Vagy öt hullám száguldott keresztül az égbolton pergőtűzet okádként. „*Honnan pottyantak ezek így ránk? S ennyi benzint pazarolnak Berényre?*” – ámuldozott a levélíró tanárnő. Október 6-án örvendező sorokat írt Imikének: minden nap egy-egy ajándék: élünk! Közben bevonultak a szovjet csapatok. A 75 éves mamókat épp úgy letéperték, mint a 30 éves menyét, akinek az ura a harctéren tűnt el. Hiába sivalkodtak a gyerekek, hiába könyörögtek az asszonyok. A mamókán keresztülgázolt kettő, a fiatalon vagy öt. Ahol a férj otthon volt, a homlokának és halántékának szegeztek a fegyvert. Az újtelep asszonyait meghó-